

6.Люблинская А.А. О преемственности учебной работе в школе // Преемственность в процессе обучения в школе. – Л., 1969. – С. 5.

7.Навчання і виховання учнів 1 класу: Метод. посібник для вчителів / [упорядкув. О.Я. Савченко]. – К.: Початкова школа, 2002 – 464 с.

SUMMARY

In the article the ways of realization of principle of the following in mathematical preparation of children of senior preschool and junior school age are considered.

Key words: *principle of the following, senior preschool age, junior school age, mathematical preparation, didactic game, individualization of teaching, evident facilities of teaching.*

ЛЮДМИЛА НОСКІНА

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ДЕРЖАВНИМИ СИМВОЛАМИ УКРАЇНИ

У статті висвітлено методика роботи з ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з державними символами України, що передбачено Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Матеріали рекомендовані студентам вищих педагогічних навчальних закладів, педагогічним працівникам дошкільних навчальних закладів, батькам.

Ключові слова: *державні символи, державний герб, державний прапор, державний гімн, тризуб, тло, шанувати.*

Особливої ваги сьогодні набувають такі загальнолюдські цінності, як гуманізм, патріотизм, честь, справедливість. Тож одним із найважливіших завдань морального виховання є прищеплення дітям любові до Батьківщини, тобто виховання патріотизму

Вчені підкреслюють, що у дошкільному віці жодна моральна якість не може бути сформована остаточно, вона перебуває на стадії початкового становлення.

Отже, як виховати патріота, громадянина, який би гордо говорив: «Я – українець!»? Над цим питанням розмірковують науковці, культурологи, політики, педагоги, журналісти, поети, письменники, небайдужі люди.

Пріоритетне завдання, над яким працюють вихователі, – виховати, виплекати людину нового типу, яка потрібна Україні у III тисячолітті, – гідного громадянина України, патріота своєї Батьківщини. У руках фахівців – могутній засіб психолого-педагогічного впливу на формування особистості – організація різноманітної діяльності по ознайомленню із державними символами України. Аналіз методичної літератури, практичної діяльності вихователів дошкільних навчальних закладів показує, що дана проблема вимагає ґрунтовного теоретичного вивчення, розроблення методики окресленої діяльності,

експериментальної її перевірки та впровадження у практику роботи педагогів. Стрижневим компонентом роботи є упорядкована система занять.

Проблема ознайомлення дітей старшого дошкільного віку із державними символами України не залишалась поза увагою науковців. Значний теоретичний і практичний внесок у вивчення даної проблеми був зроблений А.М. Богуш та Н.В. Лисенко. В останні роки вийшла низка посібників з розвитку мовлення дітей, куди включений розділ «Ознайомлення дітей із символами України» [2; 3], «Ознайомлення дітей із державними символами України» [4]. А.М. Богуш у своєму дослідженні акцентувала увагу на вплив роботи з ознайомлення із державними символами України на загальний розвиток дошкільника, виховання поваги до них, визначила особливості їх тлумачення дітям. Вчені одноставно визначають найбільш сприятливий вік щодо ознайомлення із державними символами України – старший дошкільний. Цей вік розглядається вченими (Л.В. Виготський, О.В. Запорожець, О.М. Леонт'єв, С.Л. Рубінштейн) як сензитивний період засвоєння рідної мови і найбільш інтенсивного «соціального наслідування» норм і правил поведінки. Вони переконані, що «вихователь дошкільного закладу не може прищепити дітям інтересу до історичного минулого своєї країни, якщо сам його не буде знати».

Витоки історії державних символів губляться у глибині Київської Русі. А.М. Богуш, Н.В. Лисенко дійшли висновку, що кожному із цих символів слід присвятити одне-два заняття. Слід відзначити, що дослідниками не пропонуються дидактичні ігри, вправи, читання казок, прислів'їв, загадок. Гадаємо, що такі методи навчання є корисними, але їх ефективність значно зросте, якщо їх використовуватимуть паралельно із іншими засобами (віршами, ілюстраціями, платівками, діафільмами, відеофільмами, слайдами) ознайомлення із державними символами України. Це пояснюється тим, що за одне-два заняття не всі дошкільники можуть правильно засвоїти такий складний матеріал, тому потрібна системна роботи.

Наше дослідження, пов'язане із вивченням рівня знань про державні символи України, довело, що більшість дітей шостого року життя не володіють достатнім рівнем знань про них. Більшість шестирічок впізнають і називають державні символи, але 70% з них відчують трудність у правильному плануванні власного висловлювання про них.

Потреба у розробці моделі ознайомлення дітей старшого дошкільного віку із державними символами України викликана:

- відсутністю конкретного змісту роботи в чинних програмах дошкільних навчальних закладах;
- недотриманням вихователями системності навчання, послідовності формування системи знань про державні символи України;
- відсутністю можливості у вихователів створити відповідне розвивальне середовище для дошкільників;
- невитриманням співвідношення мовленнєвої активності педагога і дітей від 2 до 3.

Модель ознайомлення дітей старшого дошкільного віку із державними символами України, кінцевою метою якої було оволодіння дітьми знаннями про державні символи України, складається із таких взаємодоповнюючих компонентів: організаційно-методичний, пізнавальний, діяльнісний.

Перший етап – організаційно-методичний – передбачав роботу щодо забезпечення освітньо-виховного процесу необхідним експериментальним матеріалом у відповідності до завдань програми «Я у Світі». На цьому етапі було визначено зміст роботи по ознайомленню із державними символами України, дібрано вірші, загадки, прислів'я, казку. Розроблено тексти дидактичних ігор, вправ, завдань, лінгвістичної казки, ребуси, кросворди. Було складено конспекти занять.

Історичний екскурс, аналіз методичних аспектів використання в освітньо-виховному процесі дошкільного навчального закладу дидактичних матеріалів дали нам підставу визначити зміст та завдання ознайомлення із державними символами України дітей старшого дошкільного віку, які не суперечать меті сьогоденної практики національного дошкільного виховання, теоретичним засадам А.М. Богущ та Н.В. Лисенко, вимогам сучасних програм.

Кожний народ має свою мову, свої традиції і звичаї, що виробилися упродовж багатьох століть. У кожного народу є свої національні святині, символи. Вихователь дошкільного навчального закладу має прищеплювати дітям повагу до державної символіки України. До державних символів належать: герб, прапор, гімн.

У Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» завдання з ознайомлення з державними символами у сферах життєдіяльності «Природа», «Культура», «Люди», «Я сам» подано інтегровано. Пріоритетною сферою життєдіяльності щодо ознайомлення з державними символами є сфера життєдіяльності «Люди». У субсфері «Людство» наголошено на тому, що діти молодшого дошкільного віку мають знати кольори державного прапора, діти старшого дошкільного віку – державну символіку (герб, гімн, прапор).

Національний прапор України – це символ державності та національної незалежності. Нині синьо-жовтий прапор проголошено Державним прапором незалежної України.

Як пояснити дітям символічне значення кольорів прапора?

Блакитний, синій колір – це колір ясного, чистого, мирного неба. Це колір води, без якої не дозрів би хліб. Ще – це колір миру.

Жовтий колір – це колір пшеничної ниви, колір хліба, зерна, що дарує життя всьому суццюму на землі, це колір жовтогарячого сонця, без лагідних променів якого не дозрів би, не заколосився б хліб. Це символ достатку українського народу.

Синє небо над золотою нивою – ось який прекрасний зміст вкладає у національні кольори кожний українець. До прапора виявляють пошану, схилиючи голову чи вклоняючись, а часом, і стають на одне коліно.

Герб – це офіційна емблема держави, що зображується на грошових знаках, печатках, на офіційних вивісках державних установ, навчальних закладів. Це розпізнавальний знак, своєрідний ключ до історії сім'ї, міста,

національного утворення держави. Це пам'ятка духовної культури. У гербі у вигляді знаків втілюються реальні події, суспільні явища, ідеологія та світосприймання.

Герб України – символічний знак держави, символ влади. Золотий тризуб на блакитному тлі затверджений Верховною Радою України 1992 році як державний знак – Герб самостійної незалежної держави України. Сучасний Герб України символізує спорідненість поколінь, мир і творчу працю українського народу. В його основу покладено стародавній тризуб на синьому тлі.

Що ж означає тризуб? По-різному тлумачать цей знак історики. Одні вважають його зображенням церковного світильника, корогви, церковного порталу, якоря; решта – зображенням голуба, шолома, двосічної сокири або верхівки скіпетра.

Як пояснити дітям символічне значення тризуба? Число «три» завжди вважалося казковим, чарівним. У народних казках йдеться про трьох богатирів, три бажання, які виконують чарівники, три дороги, що простягаються перед казковими героями.

Отже, у тризубі відображено триєдність життя. Це: Батько – Мати – Дитя. Вони символізують собою Силу – Мудрість – Любов. Таке пояснення буде доступне дитині, а глибше корені історії вона вивчить уже в школі [2; 3].

Гімн – це урочиста пісня, виконання якої пов'язане зі святковими урочистостями, офіційними державними заходами, військовими парадом. Гімн – символ державної єдності, це – урочиста, хвалебна пісня своїй Батьківщині, у якій народ висловлює бажання бути вірним, незалежним, щасливим, жити в достатку. Слова і музика її торкаються найпотаємніших струн душі, які змушують кожного вставати при перших акордах і з трепетом в серці відчувати велику гордість за свій народ, за свою батьківщину.

Діти мають знати, коли звучить Державний гімн, потрібно встати, припинити будь-який рух.

Державним Гімном України затверджено національний гімн на музику М. Вербицького, яка покладена на уривок твору «Ще не вмерла Україна» П. Чубинського.

Можливо, саме тому, маючи такі державні символи, український народ зумів зберегти свою історію, волелюбний дух і незалежність.

З'ясуємо деякі питання теоретичного аспекту окресленого процесу. Ознайомлення дітей старшого дошкільного віку із державними символами України може здійснюватись на підґрунті таких основних теоретичних положень методики розвитку мовлення, вікової і дитячої психології, педагогіки:

- для досягнення педагогічної мети необхідно співвідносити методи виховання і навчання з віковими психологічними особливостями дитини (В.О. Запорожець);

- у навчально-виховній роботі з дітьми потрібно спиратись на їхні актуальні потреби у грі, спілкуванні (Д.Н. Узнадзе, Ш.О. Амонашвілі);

- використання гри дає педагогам можливість досягти поставленої дидактичної мети в діяльності, яка задовольняє потреби дитини, сприяє опануванню нових знань та вмінь (Л.В. Артемова, А.М. Богущ, Г.І. Григоренко, Р.Й. Жуковська, К.І. Крутій, Н.І. Луцан, О.І. Соркіна, Г.С. Швайко інші);

- для успішного засвоєння дитиною мовлення має значення його образність. С.Л. Рубінштейн стверджував, якщо дорослі не звертають увагу на виразність мовлення дошкільника, не створюють для цього відповідних умов, то крива розвитку виразності мовлення у дітей приймає характер спадаючої кривої.

Основними принципами ознайомлення дітей із державними символами України є:

- принцип науковості, який вимагає розроблення методики ознайомлення дітей із державними символами України, що ґрунтується на останніх досягненнях психолого-педагогічної науки та передового педагогічного досвіду;

- принцип відповідності сучасності, взаємозв'язок із життям, сьогоденною практикою розвитку дошкільника;

- принцип історизму (для того, щоб зрозуміло пояснити дітям значення державних символів, вихователі треба ознайомитись із далеким минулим; поєднання минулого і сучасного – чи не найскладніша проблема вихователя);

- принцип забезпечення активної усвідомленої участі дитини в процесі засвоєння знань про державні символи України;

- принцип наочності передбачає використання таких засобів, методів та прийомів роботи, які дозволяють дитині використовувати слухову, зорову та кінетичну пам'ять для ґрунтовного засвоєння дитиною матеріалу;

- принцип побудови пізнавальної діяльності від простого до складного (реалізація цього принципу дозволить сформуванню у вихованця упевненість у своїх силах, інтерес до участі в заходах, що сприяють засвоєнню матеріалу, підвищить працездатність дитини);

- принцип орієнтування на успіх (упровадження цього принципу в спільну діяльність дорослого і дошкільника сприяє підвищенню самооцінки вихованця, його впевненості в тому, що мети обов'язково буде досягнуто). Ми пам'ятали, що будь-який успіх особистості пов'язаний насамперед з позитивними емоціями, почуттями радості, задоволення від успішного виконання будь-якої діяльності буде стимулом для виконання наступної діяльності. Особливо важливими є такі ситуації успіху для дитини дошкільного віку, яка за своїм психологічним складом є надзвичайно емоційною істотою.

Важливим аспектом діяльності педагога має бути впровадження нового підходу до виховання з позицій життєвого самовизначення особистості, ідей особистісної спрямованості виховного процесу. У центрі мають перебувати не програми чи заходи, а саме дитина та її індивідуальні нахили й інтереси. Завдання навчальних закладів – цілеспрямовано сприяти зростанню національної самосвідомості дітей, формування життєвої компетенції. Основна лінія виховного впливу має спрямовуватись на те, щоб відродити національну і людську гідність, порядність, патріотизм. Від успіху такого відродження

залежить, чи буде Україна великою державою, адже, яку ми молодь виховаємо і спільноту сформуємо, таке й буде майбутнє.

Другий етап – пізнавальний. Його мета – ознайомлення дітей старшого дошкільного віку із державними символами України. Кожному з цих символів (герб, прапор, гімн) слід присвятити одне-два заняття. У доступній формі вихователь має розповісти про їх історію, призначення, ритуальні дії.

Провідними методами роботи на цьому етапі виступили такі: розгляд макетів прапорів, гербів, ілюстрацій, слухання платівки із записом гімну, читання віршів, розповідь, бесіда, дидактична гра. Збагачення знань дітей відбувалося з урахуванням такого лінгводидактичного принципу, як введення нових знань на основі активної пізнавальної діяльності. До кожного заняття були визначені тематичні словники. У численних сучасних наукових дослідженнях А.М. Богуш, В.В. Гербова, К.Л. Крутій та інші радять визначати обов'язковий словник-мінімум до теми. На кожному занятті передбачалось уточнення, закріплення знайомої та введення нової лексики. Лексику вводили в такій послідовності: показ картинки державного символу і називання його, тлумачення цього слова, багаторазове його повторення протягом заняття, включення слова у словосполучення та речення, закріплення слова у грі.

На кожному занятті здійснюється багатогранна робота. Вона вимагає залучення всіх змістових ліній, чотирьох сфер життєдіяльності Базової програми. Ця робота повинна мати чітко окреслену розвивальну, виховну, освітню мету.

Метою заняття, побудованого на інтегрованому змісті, має бути всебічне вивчення певного символу, осмислене сприйняття довкілля, приведення знань у певну систему, комплексне розв'язання всіх завдань словникової роботи (збагачення, уточнення, активізація), збудження уяви й інтересу в дітей, розвиток позитивно-емоційного настрою.

Інтеграція навчання (від лат. *integer* – повний, цілісний) може дати ефект лише за умови, коли сам вихователь по-творчому підійде до вивчення кожної теми зокрема і до всього навчального матеріалу загалом. Це залежить від уміння синтезувати матеріал, органічно пов'язати заняття з різних змістових ліній розвитку, підпорядковуючи їх головній темі. Тому слід завчасно (на рік або півріччя) проаналізувати календарне планування, зіставити теми з усіх сфер життєдіяльності програми, дібрати теми, близькі за змістом або метою використання. Інтегровані заняття потребують особливої підготовки як вихователя, так і дітей протягом тривалого часу.

Враховуючи, що всіляка діяльність супроводжується мовленням, на окремих заняттях пізнавальна діяльність по ознайомленню із державними символами України поєднувалась із зображувальною діяльністю. На взаємозв'язок мовленнєвої та образотворчої діяльності вказували вчені В.М. Андросова, С.А. Алієва, Є.І. Тихєєва, Є.О. Фльоріна.

Третій етап – діяльнісний – доповнював другий і передбачав роботу, спрямовану на використання знань про державні символи України у різних видах діяльності (навчально-мовленнєвій, художньо-мовленнєвій, ігровій, театральній-ігровій). У ході дослідження було апробовано розподіл завдань для

занять. Навчання відбувалося на заняттях з реалізацією завдань різних ліній розвитку. Реалізуючи завдання, вихователь повинен дбати не стільки про нагромадження знань дітьми, як про їх творче застосування, а також впливати на почуття дітей різними засобами. Системне використання методів: дидактичних ігор, вправ, завдань, ребусів, кросвордів, читання та художній аналіз віршів, казок, загадок, прислів'їв з використанням малюнків-підказок. У процесі пізнавальної, ігрової діяльності слід уточнювати уявлення дітей про значення ключових понять, вчити придумувати із ними загадки, казки.

Одні й ті самі наочні посібники, таблиці, картини, комп'ютерні програми, малюнки-макети гербів, прапорів, діафільми, відеофільми, слайди тощо можуть бути використані на багатьох заняттях лише з певним творчим підходом відповідно до завдань висвітленої теми. Діти порівнюють, групують предмети, що вивчають, досліджують за характерними ознаками, а також творчо узагальнюють свої знання під час свят й інших цікавих освітньо-виховних заходів. Робота проводиться як на інтегрованих, так і міні-заняттях та заходах впродовж дня.

Крім того, було започатковано роботу школи для батьків «Вчимо державні символи України». На заняттях батьківської школи обговорювався теоретичний матеріал, історичне минуле державних символів України. Батьків запрошували в групу на день відкритих дверей. Така робота позитивно вплинула на рівень знань тих дітей, чиї батьки брали участь у роботі школи.

Дослідження дозволило констатувати закономірні тенденції у формуванні життєвої компетенції дошкільників: створення відповідного розвивального середовища для дошкільників сприяє виникненню природної потреби у спілкуванні; витримування співвідношення мовленнєвої активності педагога і дітей від 2 до 3 позитивно впливає на рівень знань дітей; зацікавленість дітей навчальним матеріалом залежить від змісту, форми і мотивації навчання; пасивне сприймання пізнавального матеріалу не відбивається позитивно на якісній характеристиці рівня знань дітей; залучення дітей до безпосереднього виготовлення наочних посібників значно активізує їхню навчально-пізнавальну діяльність.

Як показали результати дослідження, ефективне ознайомлення дітей старшого дошкільного віку із державними символами України можливе за таких умов: своєчасне діагностування вихідного рівня готовності до пізнавальної діяльності; добір змісту, методів та прийомів розвитку мовленнєвої компетенції відповідно до рівня розвитку дітей; формування життєвої компетенції старших дошкільників значно підвищується за умови системності освітньо-виховних впливів у процесі поетапного навчання; практичне втілення сформованих знань, умінь та навичок патріотичної спрямованості в активній діяльності; темпи формування життєвої компетенції дітей залежать від активності дітей у процесі пізнавальної діяльності; доцільна мотивація вихователем необхідності оволодіння даним матеріалом підвищує якість засвоєння матеріалу дітьми.

З результатів роботи випливають певні методичні рекомендації:

- необхідність корекції Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» щодо конкретизації змісту роботи;
- безкоштовне, централізоване забезпечення дошкільних навчальних закладів тематичними наочними посібниками з даної проблеми;
- різноманітний практичний матеріал необхідно використовувати творчо, враховуючи конкретні умови роботи, рівень готовності дітей до засвоєння матеріалу, індивідуальні особливості кожного.

Отже, проблема ознайомлення дітей із державними символами України є на сьогодні актуальною, що знайшло своє відображення у сучасних програмах. Ми запропонували оригінальну систему занять по ознайомлення дітей старшого дошкільного віку із державними символами України. Розроблена система використовується у процесі освітньо-виховної роботи в дошкільних навчальних закладах м. Кременчука.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук. кер. О.Л. Кононко. – К.: Світич, 2008.
2. Богуш А.М. Методика навчання української мови в дошкільних закладах. Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1993.
3. Богуш А.М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах. Підручник. 2-ге видання, доповнене і перероблене. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2008.
4. Богуш А.М, Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі: Навч. посіб. – К.: Вища школа, 2003.
5. Воропай Олекса. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. – К.: Акціонерне видавничче поліграфічне товариство. Оберіг, 1993.
6. Гречило А. До питання про національний прапор // Пам'ятки України. – 1989. – № 4.
7. Гломозда К.Ю., Яневський Д.Б. Історичні гербові відзнаки та прапорові барви України // Український історичний журнал. – 1990. – № 4.
8. Дмитренко М., Іваннікова Л., Лозко Г., Музиченко Я., Шалак О. Українські символи. – К.: Редакція часопису «Народознавство», 1994.
9. Крип'якевич І.П. До питання про герб Львова // Архіви України. – 1968. – № 1.
10. Ляшенко Д. Герби на Україні // Дошкільне виховання. – 1990. – № 10.
11. Нова Конституція України. – К.: Наукова думка, 1996.
12. Пастернак О. Пояснення тризуба, герба Великого Київського Князя Володимира Святого. – К.: Веселка, 1991.
13. Ряшенко Д. Прапорові барви України // Дошкільне виховання. – 1991. – № 4.
14. Сергійчук В.І. Національна символіка України. – К.: Веселка, 1992.
15. Ткаченко В. Українська національна символіка: У пошуках форми та змісту // Молодь України. – 1989. – 2 серп.
16. Українська Радянська Енциклопедія / За ред. М. П. Бажана: В 16 т. – К.: Головна редакція Української Радянської Енциклопедії, 1964. – т. 3.
17. Якимович Б. До питання про українську національну символіку // Пам'ятки України. – 1989. – № 3.

SUMMARY

This article deals with the methodology of introducing state symbols of Ukraine to preschool children (in accordance with the basic program of their development called "I am in the World").

These materials are recommended for students of higher educational establishments, teachers of kindergartens and parents.

Key words: *state symbols, state emblem, state flag, state anthem, trident, background, to respect.*

ЛЮДМИЛА ОСТАПКО

ВРАХУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ВІДМІННОСТЕЙ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті висвітлено проблеми інтеграції дітей, що мають особливі освітні потреби у педагогічному процесі дошкільного навчального закладу, особливості здійснення виховного впливу та містить короткі рекомендації вихователям, що працюють з цими дітьми.

Ключові слова: *інклюзивна освіта, вади розвитку.*

Майбутнє країни – її діти, і доля суспільства, держави залежить від того, наскільки фізично та психічно здоровими вони виростуть, чи зможуть знайти місце серед інших людей у суспільстві. Як відомо, кількість дітей з вадами у психофізичному розвитку зростає з кожним роком. Пояснення цьому можна знайти у різних причинах: погіршення екологічної обстановки, умов життя, обмеженість заходів соціального захисту сімей, особливо тих сімей, що мають дітей з особливими потребами.

В останні десятиліття в Україні посилюється увага до якості й доступності освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Але не завжди відношення до проблеми інтеграції дітей з особливостями розвитку знаходить однозначне схвалення і розуміння серед педагогічних працівників дошкільних закладів. Серед основних аргументів, що висуваються, є переповненість груп дошкільних закладів, неможливість комплектування штату спеціалістами по роботі з такими дітьми (інтегроване виховання в будь-якій формі передбачає обов'язкове керівництво вихователя-дефектолога, участь психолога), страх негативного відношення інших батьків та дітей до осіб з особливими потребами, необхідність здійснення зміни середовища для зручного та безпечного існування в ньому особливої дитини (відповідного обладнання, спеціальних засобів реабілітації), тощо.

У статті ми розглянемо проблему інтеграції дітей з особливостями розвитку до педагогічного процесу у дошкільних навчальних закладах, необхідність їх соціалізації та адаптацію дошкільних закладів та їх працівників до потреб дітей, що мають особливості розвитку.